

ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ ІНТЕРЕСУ ДО ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ ЯК НАВЧАЛЬНОГО ПРЕДМЕТУ

В сучасних умовах завдання вчителя полягає не тільки в формуванні знань та умінь, а й спрямуванні навчального процесу на розвиток особистості учня, його творчих здібностей. Передумовою для цього є створення в учнів потреби в навчанні та інтелектуальному розвитку. Це є складною проблемою школи. Розв'язання її значною мірою залежить від наявності в учнів інтересу до навчальних предметів школи, в тому числі і до трудового навчання. Стійкий інтерес до навчальних предметів і навчання значною мірою зумовлює успіх у підготовці учнів.

Проте в дійсності спостерігається негативна тенденція – інтерес учнів до трудового навчання з часом зменшується.

Проведені нами дослідження показали, що найбільший інтерес до трудового навчання мають учнів 5 класу (60,7%), далі він зменшується і в 9 класі становить всього 14,2% (рис. 1).

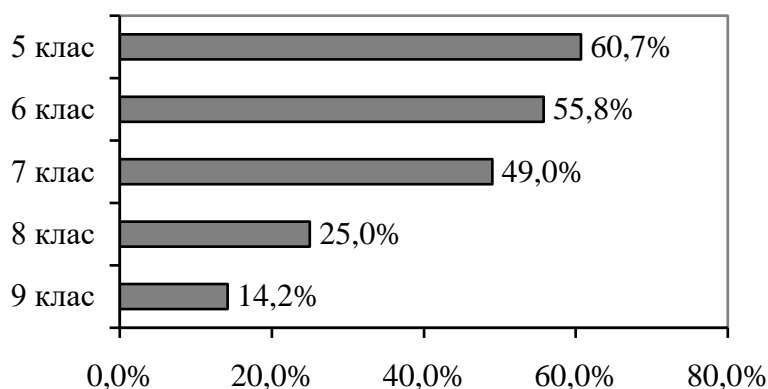

Рис. 1 Рівень інтересу учнів до трудового навчання

Аналогічні результати отримали і інші дослідники [5; 8]. Це відзначають і вчителі.

Психологічні дослідження показують, що між інтересом учнів до

трудового навчання та рівнем їх успішності існує пряма залежність: чим менший інтерес тим гірша успішність учнів з даного навчального предмету [8]. Отже підвищуючи інтерес учнів до трудового навчання, ми автоматично підвищимо і успішність учнів.

На зниження інтересу учнів до трудового навчання як навчального предмету впливає багато об'єктивних та суб'єктивних факторів: застарілість, зношеність обладнання в навчальних майстернях; низький рівень культури праці; зменшення часу на викладання трудового навчання; відсутність сучасних технічних засобів навчання тощо.

Великий вплив на ефективність навчального процесу, зокрема трудового навчання, здійснює характер, технологія навчання, організація навчально-пізнавальної діяльності учнів, методичне забезпечення навчального процесу. Але ефективність навчання залежить не тільки від зовнішніх умов і причин, а і від внутрішніх факторів. Значний вплив на результативність навчання має здатність, підготовленість учнів до сприйняття навчального матеріалу, недовідання розуміння навчального матеріалу зменшує інтерес до навчання. До цього ж призводять не раціональне планування своєї діяльності [6, с. 158-164], недостатня увага школяра, недоліки вольових якостей, порушення логіки дій. Безцільна діяльність в учня створює негативний емоційний тонус. Для того щоб змусити себе з'ясувати незрозуміле, навіть згадати забуте, потрібні значні внутрішні ресурси. Нетренована воля підводить, час розв'язання задачі розтягується, учень розслабляється, у нього опускаються руки. Внутрішні ресурси навчання, як суб'єктивний фактор, часом діють сильніше, ніж безліч об'єктивних впливів.

Вікові особливості учнів також впливають на інтерес до трудового навчання. Ю.З. Гільбух відзначає, що до VII класу в підлітків в основному зберігається позитивне відношення до навчання у майстернях. Задоволеність працею з різними матеріалами ще досить висока. Вироби, які виготовили учні, стають для них предметом гордості. Проте, вже в VII класі

відбуваються значні зміни – зникає ентузіазм, даний навчальний предмет викликає в них байдужість, або навіть негативні емоції.

Дослідження показали, що причина негативних проявів полягає в тому, що в цьому віковому періоді традиційний характер трудового навчання перестає задовольняти духовні потреби школярів. Вони прагнуть нового, сучасного, більш досконалого. Вікові та життєві орієнтири учнів впливають на критичну оцінку викладання деяких шкільних навчальних предметів, в тому числі і трудового навчання. Все більший вплив на нього здійснюють переконання та наміри, пов'язані з майбутньою професією. Більшість учнів не задовольняє ручна праця, вони хочуть працювати на сучасному обладнанні, верстатах [1, с. 35-37].

Для збереження, а тим більше розвитку інтересу до трудового навчання необхідно мати певний загальний план роботи, який може реалізуватись в процесі таких видів діяльності:

- навчальна діяльність учнів на уроках;
- позаурочна діяльність учнів;
- індивідуальна робота з учнями;
- робота з батьками.

У процесі *навчальної діяльності* необхідно використовувати шляхи, що відповідають рівню розвитку навчального інтересу учнів і ґрунтуються на різних сторонах навчання: зміст, організація процесу діяльності, прийоми спонукання та активізації діяльності учнів.

Необхідною умовою розвитку інтересу в учнів до трудового навчання є активізація навчального процесу. Для цього треба:

1. Застосовувати на уроці різні види діяльності учнів [5] та використовувати інтерактивні методики навчання. На думку Т. Кравченко та О. Коберника, – “...значення інтерактивних методик полягає в активізації пізнавальної і трудової діяльності учнів, підвищення інтересу учнів до занять трудового навчання...” [3, с. 28-30]. Завдяки ним у школярів створюються установка на творчу діяльність, на постійний пошук, що дуже важливо під

час впровадження проектно-технологічної системи трудового навчання.

2. Широко використовувати комп'ютерну техніку. Комп'ютер став засобом підвищення продуктивності праці у всіх сферах діяльності людини. Р. Гуревич зазначає, що необхідність використання комп'ютерних засобів у навчальному процесі є незаперечним фактом. Проте, постає актуальна проблема, як реально здійснювати трудове навчання за допомогою комп'ютера. Це пов'язано з відсутністю системних методик використання інформаційно-комунікативних технологій протягом всього періоду шкільного трудового виховання, або навіть одного навчального року [2, с. 10]. Незважаючи на це, комп'ютери стають усе доступнішими в системі освіти, отже слід чекати, що з часом комп'ютеризоване навчання може стати одним із основних способів навчання, яке стимулюватиме інтерес учнів до навчальних предметів, зокрема до трудового навчання.

3. Використовувати сучасний багатофункціональний інструмент. У процесі обробки конструкційних матеріалів велике значення має застосування ручних електричних інструментів різних марок і конструкцій. Вони легкі й зручні в роботі, займають небагато місця в майстерні, мають широкі можливості, істотно полегшують роботу і, що дуже важливо, набагато дешевші від наявних верстатів, не вимагають додаткової площі. Використання такого електричного інструменту набагато підвищує продуктивність праці, якість роботи, знижує стомленість, підвищує культуру праці.

4. Враховувати ергономіку трудового навчання для створення таких умов, методів та форм роботи, які сприятимуть продуктивній, безпечній для здоров'я праці і разом з тим всебічному розвитку особистості. В діяльності вчителя трудового навчання, як елемента педагогічної ергономіки одним із найважливішим завданням, зазначає С. Скидан, – "... є розвиток в учнів інтересу до навчання, потреби у знаннях..." [7].

5. Практикувати індивідуальні завдання, які вимагають знань, що виходять за межі програми (технічні задачі, виготовлення макетів, приладів,

моделей тощо).

6. Рекомендувати додаткову технічну, наукову, науково-популярну літературу, яка доступна для розуміння учнями.

7. Використовувати широку обізнаність окремих учнів з питань, що стосуються теми заняття.

8. Спонукати учнів задавати питання вчителю та однокласникам.

9. Включати в урок цікаві елементи, пов'язані із змістом теми уроку. Наприклад, розповідь про історію виникнення токарного верстата, його еволюцію, сучасний стан та перспективи найближчого майбутнього.

В процесі *позакласної діяльності* потрібно займатися підтримкою, зміцненням і поглибленням інтересу учнів до трудового навчання. В позакласній роботі можна реалізувати такі напрямки діяльності:

1. Діяльність учнів в процесі технічної творчості. Творчість відіграє важливу роль у виникненні та розвитку інтересу в учнів до трудового навчання саме тому, що цілеспрямовує свідомість і чим швидше вона отримає технічну спрямованість, тим швидше з'явиться бажання конструювати, створювати прилади, інструменти, моделі. При цьому виникає закономірність: з'являються знання про техніку – підвищується інтерес до техніки; розвивається технічне мислення – виникає потреба займатися технікою, виконувати столярні, слюсарні, токарні та інші роботи.

На розвиток інтересу значний вплив має прогрес в таких галузях як електротехніка, машинобудування, будівництво, електроніка, автоматика, комунікаційні та комп'ютерні технології. І тут важливо своєчасно спрямувати схильність учня до певного виду діяльності. Про це, С. Лук'яненко зазначає: “Саме гуртки автомоделювання, сільськогосподарської техніки, радіоконструювання, технічного моделювання, декоративної обробки матеріалів стали платформою для розвитку інтересу учнів та творчих здібностей” [4, с. 42].

2. Розширювати і поглиблювати знання учнів у галузях, які їх цікавлять. Для цього треба учнів ознайомлювати з додатковими, що виходять

за межі програми, відомостями про розвиток наук, знайомити з історією винаходів, показувати зв'язок сучасних наукових відкриттів з практикою.

В позакласній роботі необхідно вибирати різноманітні форми діяльності, які активізують мислення: конференції та диспути з питань науки та техніки; конкурси й олімпіади; стінні газети, присвячені окремим технічним галузям знань; досліди і спостереження під керівництвом вчителя та з ініціативи самих школярів; ділові ігри; дослідження тощо.

У школі важливо створювати і підтримувати атмосферу інтересу до знань, прагнення до наукового пошуку, дослідницької діяльності, розвитку технічної кмітливості. Необхідно, щоб педагогічний колектив спрямував свою діяльність на пошук різноманітних шляхів і прийомів підтримки навчального інтересу в учнів взагалі і до трудового навчання зокрема.

В процесі *індивідуальної роботи з учнями* необхідно враховувати два таких взаємозалежних завдання:

1. Виявляти інтереси, здібності та схильність кожного учня, використовуючи різні методи: спостереження, анкетування учнів, бесіди з батьками, однокласниками, іншими вчителями, класним керівником тощо.

2. Цілеспрямовано впливати на зміцнення, розвиток і поглиблення виявлених інтересів. Використовувати індивідуальні завдання, роботу учнів в групах за інтересами тощо.

Системне вивчення інтересів і нахилів учнів краще здійснювати разом з іншими вчителями, класним керівником та батьками.

Особливим напрямком роботи з формування інтересу в учнів до трудового навчання є *робота з батьками учнів*.

В першу чергу потрібно пропагувати кращі приклади трудового виховання в родині, при цьому акцентуючи увагу на тому, що діти, які допомагають батькам в домашніх справах, краще навчаються, відвідують різноманітні гуртки та спортивні секції. Досить ефективним, на думку Е.П. Верещака [1, с. 32-33], є запрошення батьків на виставки технічної та художньої творчості дітей, конференції, диспути, різні змагання.

Взаємозв'язок різних методів вивчення і формування інтересу в учнів до трудового навчання дозволяє простежити ефективність впливів різних педагогічних прийомів на формування інтересу учнів і динаміку його розвитку.

Вищезазначені напрямки діяльності часто переплітаються і не завжди їх можна відокремити. Проте, не слід вважати, що зазначені вище засоби формування і розвитку інтересу до трудового навчання є вичерпними. На наш погляд, сутність інтересу учнів до трудового навчання як педагогічної проблеми полягає в тому, що інтерес виступає як особливий аспект усіх сторін навчання, виховання і розвитку, що підсилює ефективність педагогічних впливів на учнів, підвищує активність особистості школяра, сприяє розвитку пошукової творчої діяльності.

Таким чином, формування в учнів інтересу до навчального предмету повинно відбуватися на основі дидактично обґрунтованих засобів, носити системний, комплексний характер, відбуватися протягом всіх років навчання. Лише тоді можливий перехід від потреби, обумовленої зовнішніми впливами, у внутрішню потребу учня, в його переконання і світогляд.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гильбух Ю.З., Верещак В.П. Психология трудового воспитания школьников. – К.: Радянська школа, 1987. – 255 с.
2. Гуревич Р. Чи потрібен комп'ютер на уроках трудового навчання. // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2001. – №1. – С. 6-10.
3. Кравченко Т., Коберник О. Використання інтерактивних методик на уроках трудового навчання. // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2003. – №2., 3. – С. 28-31; (26-27).
4. Лук'яненко С. Тут народжується інтерес. // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2006. – №6. – С. 41-42.
5. Маркова А.К. Формирование интереса к учению у школьников. – М.: Педагогика, 1986. – 192 с.

6. Терещук Г. Загальні дидактичні основи індивідуального підходу до учнів.
// Трудова підготовка в закладах освіти. – 1997. – №3. – С. 28-33.
7. Скидан С. Ергономіка трудового навчання. // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2001. – №3. – С. 47-48.
8. Щукина Г.И. Педагогические проблемы формирования познавательных интересов учащихся. – М.: Педагогика, 1988. – 208с.

АНОТАЦІЯ

Стаття присвячена з'ясуванню ефективних засобів формування в учнів інтересу до трудового навчання. Автори доводять, що ефективність навчального процесу на уроках трудового навчання прямо залежить від мотивів навчання учнів та зокрема наявності в учнів інтересу до навчального предмету. Пропонують системно та систематично застосовувати різні засоби для формування та розвитку в учнів інтересу до трудового навчання як навчального предмету.

Ключові слова: трудове навчання, інтерес, педагогічні технології, навчальний процес, мотив навчання.

АННОТАЦИЯ

Статья посвящена рассмотрению эффективных средств формирования у учеников интереса к трудовому обучению. Авторы доказывают, что эффективность учебного процесса на уроках трудового обучения прямо зависит от мотивов учебы учеников и в частности наличия у учеников интереса к учебному предмету. Предлагают системно и систематически применять разные средства для формирования и развития у учеников интереса к трудовому обучению как учебному предмету.

Ключевые слова: трудовое обучение, интерес, педагогические технологии, учебный процесс, мотив учения.

SUMMARY

The article is devoted finding out of effective facilities of forming for the pupils of interest to the labour studies. Authors prove that efficiency of educational process on the lessons of labour studies straight depends on reasons of studies of pupils and in particular presence for the pupils of interest to the educational object. They offer system and systematic to apply different facilities for forming and development for the pupils of interest to the labour studies as educational object.

Key words: labour studies, interest, pedagogical technologies, educational process, reason of studies.

